

практики спрямовані на підвищення рівня усвідомлення людиною своєї духовної природи, збільшення здатності краще справлятися з життям і бути більшою причиною в житті, і через це прийти до розуміння нескінченності або бога.

Сучасні психологи і психіатри сповідують матеріалізм, вважаючи такі поняття як любов, натхнення, емоції, почуття просто хімічними реакціями в мозку. Від поганого настрою, душевного розладу пропонуються сильнодіючі психотропні препарати, побічні ефекти від яких в десятки разів гірше, ніж та проблема, яку хотіли вирішити.

Сучасна людина не хоче по справжньому вирішувати проблеми, пов'язані зі здоров'ям і виживанням. Їй простіше прийняти таблетку і на деякий час усунути симптоми захворювання. Причина тому в незнанні і в невірі в те, що можна знайти і усунути справжню причину захворювання, яка, як з'ясувалося, криється в минулому людини.

Реклама по телебаченню активно пропонує засоби від застуди, головного болю, депресії і все це ще більше відводить людину від своєї причинності по відно-

шенню до тіла і здоров'я, змушуючи повірити, що тільки ліки і медицина здатні їй допомогти.

В Саєнтології були відкриті справжні причини всіх психо – соматичних захворювань і вони звичайно ж мають духовну природу. Якщо їх виявити і усунути, людина перестане хворіти. При цьому, Саєнтологія не виступає проти медицини або медикаментозного лікування. Так само, церква не займається лікуванням тіла. Видужання тіла – це скоріше побічний ефект від застосування саєнтологічної терапії і усунення розумових і духовних чинників, які викликають схильність до хвороби.

Як нова релігія Саєнтологія певний час потому стикалася з чорною пропагандою у ЗМІ та навішуванням ярликів, таких як секта або комерційний культ. Після Революції гідності та розірвання релігійних і інформаційних зв'язків з Російською Федерацією, чорна пропаганда повністю зникла. І хоча Церкві Саєнтології ще не зовсім вдалося легалізувати свій статус в Україні та отримати державне визнання, тим не менш, вона не відчуває якихось перешкод для вільного розповсюдження свого вчення.

М. І. Нестерова, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВОБОДИ РЕЛІГІЇ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

Проблеми свободи совісті і свободи релігії займають одне з провідних місць у системі релігієзнавчого знання. Свобода релігії, свобода совісті – універсальна, нею повинна користуватись кожна людина, члени традиційних релігійних общин, нових релігійних течій. Дану свободу повинні поважати у кожній людині. Право сповідувати вибрану релігійну систему, яке також включає право змінювати свою релігію чи переконання, не може піддаватися ніяким обмеженням.

У різні епохи проблема свободи совісті поставала і вирішувалась різними способами, це залежало від багатьох факторів: культурного, економічного, духовного розвитку суспільства, стану свідомості громадян. Важко переоцінити значимість проблем пов'язаних зі свободою совісті і релігійним функціонуванням у суспільстві. Проблема свободи совісті, яка досить гостро постає сьогодні, розглядається, переважно, у правовій площині. Сам правовий захист значно відрізняється в різних країнах залежно від тих чи інших факторів: взаємовідносини між церквою і державою, діючий політичний режим, характер домінуючої релігії, її відношення до релігійної свободи і терпимості, релігійні меншини і нові релігійні течії, настрої населення тощо.

Варто відзначити, що в більшості держав світу, достатньо високий рівень свободи релігії, існує законодавчо гарантована можливість сповідувати обрану релігію. На жаль, можна спостерігати й наявність іншої сторони: зневажання прав людини на свободу совісті та віросповідання, ігнорування законів та інтересів різних релігійних спільнот. Ці та інші моменти знижують рівень свободи релігії. Вони мають місце в окремих країнах Західної Європи, в Росії, державах Центральної Азії. Незважаючи на успіхи затвердження свободи релігії на міжнародному рівні, все ще існують складні проблеми, вирішення яких є важливим завданням світової безпеки.

У міжнародних документах, зокрема "Загальній декларації прав людини (1948)", "Європейській конвенції з прав людини (1950)", "Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (1966)", "Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підс-

таві релігії чи переконань (1981)" сформована основа сучасного розуміння свободи совісті та свободи релігії [1]. У правовому аспекті зміст свободи совісті найповніше викладено у ст.18 Загальної декларації прав людини: "Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії, це право включає свободу міняти свою релігію чи переконання та свободу сповідувати свою релігію чи переконання як одноосібно, так і разом з іншими, публічно або приватно в навчанні, богослужінні і виконанні релігійних і ритуальних порядків" [2].

Правове регулювання в країнах Центральної Азії призвело до виникнення проблем для "кожного" віруючого у зв'язку з розповсюдженням своїх поглядів і переконань. Правове регулювання свободи совісті і релігії в регіонах Центральної Азії здійснюється на основі ряду помилкових концептуальних уявлень, що знаходять своє відображення в законодавстві й правозастосувальній практиці.

Як приклад порушення права свободи релігії розглянемо Республіку Таджикистан. За останні 25 років в Таджикистані відношення до релігії і права на свободу совісті змінювалось від ліберального відношення до цього питання до достатньо жорсткого адміністративно контролю. На сьогодні в Таджикистані 99,4% населення сповідують іслам, який представлений, в основному, сунізмом ханафітського напрямку (96,6%) і шиїзмом ісмаїлітського напрямку (2,8%). Лише 0,6% населення відносять себе до християнства і інших релігій або являються атеїстами [3].

Для розуміння ситуації в релігійній сфері, варто зробити невеличкий огляд національного законодавства країни. Права людини і громадянина з питань свободи релігії і релігійних переконань регулюється і охороняється Конституцією Республіки Таджикистан, національним законодавством і визнаними Таджикистаном міжнародними правовими актами. В 2009 році було прийнято новий закон "Про свободу совісті і релігійні об'єднання Республіки Таджикистан", який регулює відносини в області прав людини на свободу совісті і віросповідання, взаємовідносини держави і релігійних об'єднань, а також

правовий статус релігійних об'єднань, рівним чином захищаючи сферу свободи релігійної і світської свідомості. Релігійні об'єднання функціонують у формі релігійної общини і релігійної організації. В Таджикистані, де іслам завжди, навіть в самі важкі часи минулого століття, був присутнім, як мінімум, на рівні повсякденного життя людей, спостерігається збільшення релігійності населення, набожності, виросла кількість мечетей.

В 2016 році влада Таджикистану зберігає обмеження свободи релігії і переконань, включаючи релігійне навчання. Вже багато років ведеться боротьба з "ісламською" модою, включаючи носіння бороди у чоловіків і хіджабів чи інших предметів одягу, що закривають обличчя – жінкам. Митниця заборонила імпорту чорного одягу, і хіджабів, а правоохоронці конфіскували подібний "підозрілий" одяг у продавців на ринках. Враховуючи, що правило являється неформальним, місцевим надається широка свобода для власної його інтерпретації і приведення його у виконання [4].

Комісія США зі свободи віросповідань піддала критиці владу Таджикистану за створення релігійних перепон не лише для мусульман однак і для послідовників

протестантизму і течії "свідків Ієгови" і включила Таджикистан в категорію "особливо небезпечних". Політика влади країни збільшила розрив між офіційним і неофіційним мусульманським духовенством і привела до недовіри мусульманським інститутам з боку населення. Втручання держави у внутрішні справи релігійних організацій можуть поставити Таджикистан в стан порушення міжнародних зобов'язань в області прав людини.

Державну політику з питань релігії треба переглянути з урахуванням конституційних положень і міжнародних договорів з питань прав людини. Протиріччя, які існують в національному законодавстві негативно відображаються на дотриманні і забезпеченні свободи віросповідання.

Список використаних джерел:

1. Бабій М.Ю. Свобода совісті та віросповідань в контексті міжнародних й українських правових актів та релігійних документів/ 2-вид., доопрац., допов. – К., 2006.
2. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015/
3. Свобода религии и убеждений в условиях современных вызовов. Материалы Международного экспертного форума. – Б., 2016. – 96 с.
4. У Таджикистані новий закон обмежує релігійну свободу [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://christusimperat.org/uk/node/4572/>

**Т. О. Семлева, магістр релігієзнавства,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна**

МОРМОНИ В МІЖРЕЛІГІЙНОМУ ДІАЛОЗІ ПРО ІНСТИТУТ ТРАДИЦІЙНОЇ СІМ'Ї

За останні декілька років кафедра релігієзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка здійснила ряд успішних кроків у налагодженні співпраці з представниками Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів. Оскільки кафедра релігієзнавства є open-minded та активно займається вивченням віровчення ЦІХСОД, у суспільстві з'являється більше якісної об'єктивної інформації про мормонів, яка витісняє існуючі стереотипи.

На нашу думку, інститут сім'ї займає одну з провідних позицій у віровченні ЦІХСОД. Оскільки метою цього інституту є безпосередньо спасіння усіх людей, родичів (як живих, так і давно померлих), отже, можна зробити висновок, що інститут традиційної сім'ї є наріжним каменем віровчення.

Оскільки не всі люди мають (та мали) можливість прийняти Євангеліє під час земного життя, за віровченням ЦІХСОД, Господь дав повноваження для хрещення, що виконується замість і заради померлих людей довіреними особами. Тому ті, хто приймає Євангеліє в духовному світі, можуть удостоїти себе того, щоб увійти

до Царства Божого. Водночас це вільний акт, оскільки теоретично померла людина, яка знаходиться у духовному світі, та для якої здійснили хрещення, може свідомо прийняти його або ні. Інститут сім'ї та центри сімейної історії відіграють головну роль у цьому процесі.

Хто ж належить до сім'ї і яким чином може отримати спасіння? У Священному Писанні найчастіше мається на увазі сім'я, що складається із чоловіка і дружини, дітей, а іноді й інших родичів, що живуть в тому ж домі або біля одного голови сім'ї. Сім'я може також складатися із одного з батьків із дітьми, із чоловіка та дружини без дітей, або навіть однієї людини, що живе окремо. Також обов'язковою умовою для мормонів є шлюб, створення сімейної ланки церкви. Тож, на нашу думку, термін "традиційна сім'я" цілком співвідноситься з віровченням ЦІХСОД, підґрунтя якого запозичене у християнства.

ЦІХСОД у міжрелігійному діалозі має яскраво виражену і чітку позицію з приводу інституту сім'ї, яка водночас подібна до позицій інших релігій, де інститут сім'ї є основою віровчення, проте водночас відрізняється та, на нашу думку, заслуговує уваги.

СЕКЦІЯ 1. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В СОЦІАЛЬНИХ КОНЦЕПЦІЯХ СУЧАСНИХ ХРИСТІАНСЬКИХ ЦЕРКОВ

**М.Е. Аршинников, студ.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна**

ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОСЛАВ'Я В ТЕОРІЇ ГОСПОДАРЮВАННЯ ОТЦЯ СЕРГІЯ БУЛГАКОВА

Духовні пошуки російських мислителів ХХ століття відбувалися в умовах зміни культурно-світоглядних парадигм та залучення ідей міждисциплінарного діалогу. Творчість отця Сергія Булгакова як одного з видат-

них представників цієї епохи, репрезентує тип філософування, що стоїть на межі метафізики та науки. Особистий шлях мислителя від марксизму та матеріалізму до православної віри не тільки уможливило синтез зда-

валосся б несумісних категорій, але й сприяє побудуванню концепту ймовірного соціально-політичного розвитку держави. Подібний проект поєднання економічних ідей та православної софійності було викладено о. Сергієм Булгаковим у теорії господарювання.

Вперше виклавши своє дослідження у вигляді докторської дисертації 1912 року з політичної економії, Булгаков зображує інтерпретацію пануючих тоді марксистських економічних ідей з позиції православної віри. Він, таким чином стає продовжувачем дискусії щодо зв'язку релігії та економіки, започаткованої ще у 1905 році твором "Протестантська етика та дух капіталізму" Макса Вебера, проте виводить її на новий рівень. На відміну від Вебера та німецького економіста В. Зомбарта, який навпаки вбачав причину зародження капіталізму саме у католицизмі, російський мислитель відходить від категорій "людської історії", у якій діючими факторами є принципи індивідуалізму, соціальної активності і, звертаючись саме до трансцендентності, осмислюючи буття людини як софійне, визначальну роль приділяє господарству як певному акту відповіді людини на процес Боготворчості.

Поняття "господарство", межі якого у філософії Булгакова є досі остаточно невизначеними, відноситься до широкого загалу явищ, що супроводжують життя людини, проте перш за все є саме "творча діяльність людини над природою" [3, 173]. Згідно з цією діяльністю, людина ніби перетворює продукти *natura naturata* у *natura naturans* та створює культуру, змінює світ. Ставлячи питання про те, яким є глобальний сенс такого перетворення і яку саме роль займає в ньому людина, зазначає, що людина в повному сенсі не творить, а перетворює, оскільки "людина не володіє всемогутністю, здатністю творити з нічого все, чого захоче. У цьому сенсі людина взагалі не може творити, будучи створеною".

Проте людина в теорії Булгакова все ж таки займає ключове значення: саме в її душі зароджуються образи, які стають основою для пізнішого перетворення світу. На відміну від єдності трансцендентальної апперцепції Іммануїла Канта, де, як вважає російський філософ, людина займає лише опосередковане значення і є "нічим, творящим з нічого" [3, 175], російський мислитель вирішує слідувати Шеллінгу, в якого знімається протиставлення об'єкту та суб'єкту і "природа розвивається як ряд ступенів, вища з яких – людина". Можливість природи обумовлюється, таким чином, тотожністю суб'єкта і об'єкта. Можливість об'єктивної дії – здатністю суб'єкта бути одночасно споглядати природу і змінювати її.

В концепції Булгакова людство виступає центром світу і є безпосередньо пов'язаним з трансцендентальним суб'єктом господарства – Світовою Душею. "...історичне людство, а в ньому і кожна особистість онтологічно причетні Софії, і над дольним світом майорить нагірна Софія, просвічуючи в ньому як розум, як краса, як ...господарство і культура" [2, 78].

Булгаков представляє господарство як діалог між Софією та людством, де перша ніби передає людині божественні сили та переводить її стан з хаосу до космосу, а людина, спрямовуючи цю енергію та свої сили, задуми (що також належать до понадісторичних) вносить зміни у природу, наділяючи її софійним характером. Висловлюючись мовою Платона, можна сказати, що уся людська творчість таким чином стає "пригадуванням", а саме актуалізацією вищого задуму, яким в кінцевому підсумку є переведення світу з неістинного,

наявного стану до стану належного, тобто шляху до Софії. Таким чином "початок господарської дії і ведення ("науки"), труду над реальним і ідеальним об'єктом, відноситься до "райського" стану".

Говорячи про безпосередньо економічні категорії споживання та виробництва, Булгаков знову виходить з тотожності суб'єкта та об'єкта, зазначаючи, що сам акт споживання є "виявлення нашої метафізичної єдності зі світом", а виробництво представляє активний вплив суб'єкта на світ, який водночас і об'єктивує світ. Тоді й постає чи не найбільш важливий аспект – природа, яка досягає самосвідомості і виявляє тим самим сили, закладені у світобудову Творцем. В людині усвідомлює себе *natura naturans*, що лежить в основі *natura naturata*, але нею закрити. З світу повинен бути знятий цей покрив речовності. Здійснення цього можливо через осмислення господарства як переходу від неістинного стану світу до істинного, як діяльності по відновленню єдності *natura naturans* і *natura naturata*. Господарство має бути зрозуміло як творча діяльність людини, через яку ця єдність здійснюється [3, 177].

Марксист з позицій Булгакова являв собою скоріше релігію, а не ідеологію, в певному сенсі представляв собою "антицеркву" з "догматами", "святими", "священним писанням" тощо. Тому і сприймався цей феномен російським мислителем перш за все не стільки як явище, що в основі своїй має економічний аспект, а як те, що в якості базису висуває непримирний атеїзм. У зв'язку з цими суперечностями Булгаков критикував систему, а економічні ідеї перетворив, згідно з християнськими поглядами. З одного боку, Булгаков визнає, що "економічний матеріалізм" "наскрізь етичний", з іншого, що він "чужий всякої етики". Російський мислитель тут виявляє діалектичне протиріччя марксисту, що містить в собі можливість подальшого творчого розвитку. Марксист "чужий всякій етиці" в тому сенсі, що обґрунтовує свої висновки і прогнози, виходячи не з вимог етичного ідеалу, а з дійсності. Але він же і "наскрізь етичний", оскільки, відкидаючи будь-яку релігію, відкидає тим самим і релігійну моральність, на місце якої йому нічого поставити, крім самого себе. Тому виникає потреба в "філософській канонізації" Маркса, оскільки жодна система моральності не обходить без етичного ідеалу – реального чи міфічного носія, втілення цієї моральності.

У "Філософії господарства" Булгаков показав неспроможність марксисту як світогляду, що претендує на вирішення будь-яких "вічних" питань людського життя і, "пройшовши шлях від матеріалізму до ідеалізму" показує так званий "понадісторичний" аспект економіки, показує, що будь-яка людська праця є частиною великої місії людства – переведення світу у належний стан та повернення втраченого зв'язку з Богом.

Список використаних джерел:

1. Булгаков С.Н. От марксизма к идеализму. – СПб., 1903.
2. Булгаков С.Н. Свет невечерний: Созерцания и умозрения. – М.: Республика, 1994. – 415 с.
3. Булгаков С.Н. Философия хозяйства. – М.: Наука, 1990. – 412 с.
4. Вебер М. Избранные произведения: Пер. с нем./Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденоко. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
5. Осипов Ю.М. Тайна хозяйства и тайна экономики // Философия хозяйства. – 2002. – № 6(24).
6. Проблема хозяйства в философии С. Н. Булгакова. П. В. Михайлов
7. Элоян М.Р. С.Н. Булгаков: православие и капитализм (философия хозяйства). Ростов-на-Дону: Изд. Ростовского университета, 2004.

М.Я. Бардин, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ ЯК ОЗНАКИ КІНЦЯ СВІТУ У ВЧЕННЯХ ПРЕДСТАВНИКІВ СУЧАСНОГО ПРОТЕСТАНТИЗМУ

В сучасному світі соціальні і духовні суперечності, наслідки необдуманого втручання людини у природу, породжують глобальні проблеми, загострюють питання про шляхи їх розв'язання, а це, в свою чергу, підсилює активізацію пророцтв про майбутню долю людства. Прагнення досягнути близьке і далеке майбутнє, як реалізацію найпотаємніших очікувань людини, зумовлює розвиток вчення про мету і кінець історії та апокаліптичні очікування.

Як показує аналіз релігійної літератури, саме в останні десятиліття ХХ та на початку ХХІ ст. збільшилась кількість праць, присвячених питанням кінця світу, приближення страшного суду, пропаганди різноманітних форм утопічних вчень, які посилюються на природні (землетруси, повені, засухи, погана екологія) та соціальні (голод, хвороби, епідемії, насилля, тероризм, війни) катаклізми, пророкують близький кінець земної цивілізації, на зміну якій повинна прийти інша, "нова" Божественна історія, яка поверне людство до часів відновленого раю. У зв'язку з цим, актуалізується питання про роль протестантизму в соціальному і духовному житті суспільства, їх тлумаченню пророцтв про майбутнє людства [1, 11].

В релігійній літературі Адвентистів сьомого дня акцентується увага на суперечливих тенденціях у зв'язку з глобалізацією світу: крайнощами бідності і багатства, аморалізмі, гонитвою за матеріальним достатком і прагненням до панування, маніпулювання людьми, використовуючи ЗМІ та ін. [2, 97].

Володимир Крупський – пастор, президент протестантської деномінації Церква адвентистів сьомого дня в Україні, секретар Євро-Азійського дивізіону у інтерв'ю кореспонденту Радіо Свобода (14 Листопад 2006) відзначив, що *Церква адвентистів сьомого дня вірить в те, що прищестя Ісуса Христа обов'язково буде і це буде не як якийсь фатальний кінець, а як результат того плану, який Бог складає для людства. Повернення Христа адвентисти пов'язують з оновленням землі і початком нової ери для всього людства. Він відзначає, що ознаки другого приходу Христа виконуються в наш час.*

Адвентисти бачать свою соціальну місію у духовно-моздоровленні суспільства через роботу з особами, яких відносять до так званих груп ризику: наркоманами, особами без певного місця проживання, підлітками, діяльністю асоціації служіння ув'язненим, формування духу толерантності, міжконфесійного співробітництва, зміцнення миру і злагоди в суспільстві [3, с. 92].

На питання "Що проповідують про кінець світу в Церквах України?" Президент об'єднання незалежних харизматичних церков Повного Євангелія України Анатолій Гаврилюк відповів, що всі ознаки приближення кінця очевидні в наш час. Зокрема, він виділяє наступні ознаки кінця світу: війни, голод, землетруси, катаклізми, катастрофи.

Релігієзнавець, дослідник протестантизму Михайло Черенков зазначає, що євангельське християнство сприймає сучасність і сучасне суспільство як сферу свого життя і служіння, долаючи дуалізм церкви і суспільства, релігії і культури. Євангельські церкви орієнтуються на майбутнє, а не в минуле [4, 237].

П'ятидесятники стверджують, що в основі всіх проблем – гріховність людини та її неспроможність створити нормальні умови життя на землі. Одноставі шлюби, вульгаризація доктрин, секуляризм, матеріалізм – ось головні сучасні проблеми людства, які стануть причиною початку Армагедонну [5, 10].

Отже, в сучасних протестантських вченнях наголошується на необхідності відповідати не тільки за особисте спасіння, а й за збереження своєї нації, держави, природи, і, взагалі, світу. Сучасна протестантська література пронизана апокаліптичною проблематикою в світлі соціальних змін, внаслідок глобалізації світу.

Список використаних джерел:

1. Докаш В. Соціальна діяльність протестантських церков як форма реалізації легітимізувальної функції релігії // Релігія та соціум. – 2008. – №1. – с. 52-57.
2. Жукалюк Н., Любашенко В. История Церкви христиан Адвентистов седьмого дня в Украине. – К., 2003. – С. 274.
3. Галли Н. Христос Грядет: Пер. с англ.- Заокский, 2006. – С. 685
4. Черенков М.М. Від ізоляціонізму до "входження у світ": соціально-філософські рефлексії трансформаційних процесів в українських євангельських церквах // Мультиверсум. – 2008. – №70. – С. 237-247.
5. Боечко Василь. Есхатологія церкви Христової. Кінець світової історії. – Львів, 2005. – С. 13.

В. В. Вербицький, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ УГКЦ У ЦАРИНІ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

За роки незалежності зростання ролі релігії у суспільно-політичному житті України дало новий поштовх науковим дослідженням у сфері взаємовідносин церкви, суспільства і держави.

Загалом, можна виокремити кілька чинників, що визначають соціальне підприємництво: по-перше, прийняття підприємством на себе місії підстави і збереження соціального блага; по-друге, виявлення і використання нових можливостей для реалізації обраної місії; по-третє, безперервний процес впровадження інновацій та адаптація; по-четверте, велика відповіда-

льність підприємця за результати власної діяльності перед споживачами і соціумом.

Як стверджує І.Тітовський, така ситуація "змушує суспільство керуватися державними інтересами й моральністю як рівними за силою впливу". Поняття "соціальна доктрина" в сучасній науковій літературі, тлумачиться в єдності із соціальною етикою християнства, що дозволяє говорити про "соціально-етичне вчення християнства" або ж про "соціальний аспект етичного вчення християнства". Філософський енциклопедичний словник поняття доктрини трактує як: "... найбільш концептуалізовану форму існування ідеології, яка безпосеред-